

DÅDRANS KAPELL

Dådrans bruk 1:3, Rättviks församling och kommun, Dalarnas län

BESKRIVNING

Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

Kyrkomiljön

Dådran är ett före detta järnbruk vid en sjö med samma namn. Den återstående bruksbebyggelsen är välbevarad, ett regionalt intresse för kulturmiljövården. Kapellet ligger utan yttre åtskillnad bland de gamla arbetarbostäderna.

Cirka en km söderut ligger *begravningsplatsen*, anlagd på östra sidan om Norra Ungsjön. Ett trästaket avgränsar mot förbipasserande landsväg. Planformen är rektangulär, utan egentlig indelning i gravkvarter. Den västra, äldre delen, invigd 1849, omgärdas av planterade tallar som bildar en reslig ”mur”

I fonden mot väster finns ett kors av trä, dit en grusgång leder. Den senare anlagda delen i väster är öppen och gräsbeväxt, närmast som en äng, med ett fåtal gravar. På begravningsplatsen finns också en mindre timrad bod för redskap och skötsel.

Digitalfotografier Sven-Erik Nylander

Kapellanläggningen

Kapellet är byggt i nord-sydlig riktning, rektangulärt, med väggar murade av kalksten. Kapellrummet ligger i söder, sakristian och ett litet slaggstensmuret torn i norr. Fasaderna är slätputsade och vita, yttertakets beläggning är glaserat enkupigt lertegel. I de stickbågiga fönsteröppningarna sitter engelskröda fönsterbågar, vardera spröjsade i åtta munblåsta rutor. Östra gavelns två fönster, på ömse sidor om kapellaltaret, har gröntonat glas. Tornets övre del är uppförd i trä med ljudluckor och lunettfönster. Det firsidiga torntaket med huv och spiror täcks av kopparplåt.

Kapellrummet har ett flackt tunnvalv av breda, handhyvlade bräder, uppsatta med smidd spik och laserade i en ljusgrå nyans. På väggarna sitter sedan 1960 en hyvlad, stående träpanel laserad i ljusgrå nyans, nedtill en bröstning i ljust blå ton, samt ett turkosblått mittelband. Lika gammalt är golvet spåntade, klarlackade bräder. Den öppna bänkinredningen tillhörde tidigare Rättviks församlingshem. Bänkryggar och -sitsar i massivt trä har strukits i en blygrå ton och gavlarna är marmorerade.

Digitalfotografier Rolf Hammatskiöld

Altarringen har formen av en polygon och består av ett ramverk med spegelfyllningar. Ramverket är marmorerat i blå och grå toner, speglarna på en gulvit grund. På väggen bakom finns en fondmålning av Jerk Werkmäster. Predikstolen öster om altaret ansluter mot väggen, är utformad med en bred front och brutna hörn. Fronten är spegelindeldad och likadant färgsatt som altarringen.

Sakristian har kvar sina ursprungliga trägolv av kilsågade bräder, fast de blev slipade och lackade 1960. Väggarna är panelklädda, stänkmålade på ljus laserad botten.

Från förstugan norr om sakristian leder en smal uppgång till tornet. Längst upp, i lanterninen, hänger en järntriangel som brukas istället för klocka.

Byggnadshistorik

Dådrens brukskapell uppfördes 1836-46 och invigdes officiellt den 24/1 1847. Murarna hade uppförts av gråsten med tegelinslag och yttertaket var från början spåntäckt. Kapellbyggnaden rymde från början även lokaler för folkskoleundervisning.

I kapellrummet fanns, liksom idag, ett flackt, brädslaget tunnvalv. Rummets väggar var ursprungligen putsade. En öppen bänkinredning hade tillverkats, av bräder i enkelt utförande. Längst fram var ett litet altare. En kammarorgel inköptes 1868

Tornet av slaggsten blev tillbyggt 1888. Med dess panelklädda övervåning och krönande spiror kom kapellet att tydligare annonsera sig i omgivningen. Vid en inre renovering 1910 gjorde den lokale konstnären Gunnar Ekblom en freskomålning på väggen bakom altaret.

Kapellrummet fotograferat före omgestaltningen 1960, då väggarna var putsade och altaret dominerades av Gunnar Ekbloms freskomålning. Ljuskronan i taket hade tillverkats av en brukssmed. Digitala kopior av äldre fotografier i Riksantikvarieämbetets antikvarisk-topografiska arkiv

Den hittills största ombyggnaden genomfördes 1960, efter arbetshandlingar upprättade av byggmästare Erik Gisslar och brodern Hans som var Dådrans kyrkvård. Fasaderna lagades och avfärgades, nya spröjsade fönster insattes, samt nya fönsterbleck av kopparplåt. Helt nya takstolar restes och yttertakets fick täckning av lertegel. Tornets nedre fall täcktes med ny koppar. I kyrksalen lades nya bottenbjälklag med fyllning och nytt trägolv. Kyrksalens förut putsade väggar isolerades på insidan med mineralull och kläddes med stående panel som laserades. Kyrksalens och sakristians tak avlutades från limfärg och är sedan dess bara laserade. Nuvarande bänkinredning anskaffades, hämtad från församlingshemmet i Rättvik. På altarring och predikstol framskrapades en äldre målning som restaurerades. Elektrisk belysning och värme infördes.

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning

Dådrans brukskapell invigdes 1847 i en länga som från början även rymde brukets folkskola, vilket kanske förklarar dess enkla yttre. Tornet som tillbyggdes 1882 markerar dock att kapellet har en annan status än intilliggande arbetarlängor.

Vid en stor upprustning 1960 fick kapellet nya fönster och nytt yttertak, utan att exteriören nämnvärt förändrades. Däremot blev interiören kraftigt omgestaltad, genom att väggarnas ursprungliga puts doldes bakom tilläggsisolering och blekt laserade paneler. Även korets freskomålning från 1910 ligger dold. De tidigare skurgolven av kilsågade bräder ersattes med klenare bräder som lackades. Sammantaget medförde 1960 års nya fasta inredning och färgsättning att kapellet miste mycket av sin egenart och historiska atmosfär.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kapellet och dess miljö:

- Med sin enkla exteriör är kapellet anpassat den angränsande bruksbebyggelsen.
- Kappellets torn är av särskilt byggnadshistoriskt värde, som ett av stiftets få kyrkliga byggnadsverk murade i slaggsten.
- Av stort lokalthistoriskt värde är den på bruket smidda Järntriangeln, vilken används istället för klocka.

Redaktionella uppgifter

Inventeringsperiod: februari 2006

Fältinventering: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning:

Rolf Hammarskiöld, efter samråd med referensgrupp utsedd av Västerås stift

Rapportsammanställning: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Rapporten färdigställd: 2006-04-18

Källor och litteratur

Otryckta källor

Bingsjö - Dådrans kapellförsamlings arkiv (BIKA):

- O I a: 1; Rapport om utförd upprustning 1960

Riksantikvarieämbetets antikvarisk-topografiska arkiv (ATA):

- Fotografier tagna av Gerda Boëthius 1919

Västerås stifts arkiv (VS):

- Västerås domkapitel E V a; 28, ämbetsberättelse 20/9 1911
- Västerås domkapitel F III A: 35, visitation 1868
- Västerås domkapitel F III A: 36, visitation den 16-17/6 1888

Litteratur

Forsslund, Karl-Erik: *Boda och Bingsjö/Med Dalälven från källorna till havet, del 1 – bok 7/* Stockholm: Åhlén och Åkerlunds förlag AB 1922

Sammanställning av viktiga händelser för kyrkan, relaterade till källor

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1836-47	Nybyggnad	Kapellet uppfördes av kalksten, fick slätputsade fasader. Invigning skedde den 24/1 1847. Byggherre var Dådrans bruk.		VS: F III A: 35, visitation 1868
1849	Invigning – begravningsplats	Kapellförsamlingens kyrkogård anlades på östra sidan om Norra Ungsjön. Invigning den 25/7 1849		VS: F III A: 35, visitation 1868
1868	Fast inredning – orgel	Genom sammanskott anskaffades en kammarorgel, som invigdes den 16 februari 1868		VS: F III A: 35, visitation 1868
1882	Nybyggnad – torn	Ett torn byggdes vid kapellets norra gavel. Tornets murar uppfördes av slaggsten Längst upp hängdes en järntriangel, brukad istället för klocka		VS: F III A: 36, visitation 16-17/6 1888
1910	Ändring – restaurering, interiör	Inre ommålning skedde. På väggen bakom altaret gjordes en freskomålning; ett Kristushuvud och fem bedjande änglar.	Gunnar Ekblom	VS: E V a; 28, ämbetsberättelse 20/9 1911 Forslund, s 168
1960	Ändring – ombyggnad, exteriör och interiör	Stor ombyggnad/upprustning pågick den 15/8-18/12 1960. Yttertaket byggdes om med nya takstolar och ny täckning av lertegel (istället för tidigare cementpannor) Tornets nedre fall täcktes med ny koppar Nya spröjsade fönster insattes, samt nya fönsterbleck av kopparplåt I kyrksalen lades nya bottenbjälklag med fyllning och nytt trägolv av spåntade, kantade bräder som skräspikades. Kyrksalens förut putsade väggar isolerades med mineralull och kläddes med stående panel som laserades Kyrksalens och sakristians tak avlutades rent från limfärg och laserades Altarringens och predikstolens ursprungliga målning framskrapades och restaurerades Ny bänkinredning anskaffades, hämtad från församlingshemmet i Rättvik Elektrisk belysning och värme infördes Kapellet återinvigdes söndagen den 18/12	Kyrkvärd Hans Gisslar och Byggmästare Erik Gisslar Konstnär Jerk Werkmäster Målarmästare Gunnar Tysk Elektroingenjör Erik Ganhs	BIKA: Rapport om utförd upprustning 1960
1965		På väggen bakom altaret gjordes en fondmålning. Figurerna, med Kristus i bildens centrum, upptecknades i blått och rött med klädedräkterna i laserande toner av rött, blått och grönt.	Jerk Werkmäster	